

Türkiye’deki Siyasi Partilerin Programlarının Basın Özgürlüğü Bağlamında İncelenmesi

Göksel BASMACI*

¹Doç. Dr., İstanbul Arel Üniversitesi, İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü,
İstanbul, Türkiye,

Orcid Numarası: 0000-0002-4640-9819

Geliş Tarihi: 14.02.2025

***Sorumlu Yazar e mail:** gokselbasmaci@gmail.com **Kabul Tarihi:** 10.06.2025

Atıf/Citation: Basmacı, G. (2025), “Türkiye’deki Siyasi Partilerin Programlarının Basın Özgürlüğü Bağlamında İncelenmesi”, *Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 2025, 8(1): 1-27.

Öz

Siyasi partiler ortak bir hedef etrafında hareket eden bireylerin oluşturduğu ve iktidar olabilmek için çaba gösteren örgütler olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu siyasi yapıların politikalarını kamuoyuna aktarabilmesi için bazı faaliyetler yürüttükleri görülmektedir. Bu noktada parti programı en temel metinler olarak değerlendirilmektedir. Partilerin siyasi, ekonomik ve sosyal politikalarını kamuoyuna açıkladıkları bu metinlerin analiz edilmesi siyasi partilerin konulara bakış açılarını anlamak adına önem arz etmektedir. Buna istinaden çalışma kapsamında siyasi partilerin basın özgürlüğü politikalarına odaklanılmıştır. Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi 2024 yılı verilerine göre 180 ülke içerisinde 158. sırada olan Türkiye’deki siyasi partilerin mevcut probleme dair tutumlarının incelenmesi öneme sahiptir. Bu çalışmada Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 28. dönemdeki siyasi partilerin programları analiz edilmiştir. Basın özgürlüğü politikaları üzerinden ele alınan programlarda partilerin sorunsala bakış açılarını ortaya koymak hedeflenmiştir. Nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanan çalışmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; AK Parti, CHP, DEVA, İYİ Parti, SAADET ve YRP başta olmak üzere GELECEK, HÜDAPAR ve MHP’nin diğer partilere göre basın özgürlüğüne daha geniş yer verdikleri ve sorunsala dair güncel politikalar ürettikleri saptanmıştır. Ayrıca muhafazakâr ve sağ partilerin sol ve sosyalist partilere göre basın özgürlüğü sorunsalını daha

geniş bir bağlamda ele aldıkları tespit edilmiştir. Bunlara ilaveten siyasi partilerin programlarında basın özgürlüğüyle birlikte ifade hürriyeti, sosyal haklar, medya, siyaset ve ticaret ilişkisi, RTÜK, TRT, AA gibi kamu kurumlarındaki sorunların ağırlıklı olarak vurgulandığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Siyasi Parti, Parti Programı, Basın Özgürlüğü

An Analysis of the Programmes of Political Parties in Turkey in the Context of Freedom of the Press

Abstract

Political parties are defined as organisations formed by individuals who act around a common goal and seek to gain power. It can be seen that these political structures carry out some activities in order to communicate their policies to the public. At this point, the party programme is considered to be the most fundamental text. The analysis of these texts, in which the parties explain their political, economic and social policies to the public, is important for understanding the perspectives of political parties on issues. Accordingly, this study focuses on political parties' policies on press freedom. It is important to analyse the attitudes of political parties in Turkey, which ranks 158th out of 180 countries according to the World Press Freedom Index 2024, towards the current problem. In this study, the programmes of the political parties in the 28th term of the Turkish Grand National Assembly were analysed. The aim of the study is to reveal the parties' views on the issues addressed by the press freedom policy in the programmes. The study, which was designed within the framework of the qualitative research method, used the document analysis technique. As a result of the study, it was found that AK Party, CHP, DEVA, İYİ Party, SAADET, YRP, GELECEK, HÜDAPAR and MHP gave more space to press freedom than other parties and produced current policies on the issue. It was also found that conservative and right-wing parties address the issue of press freedom in a broader context than left-wing and socialist parties. In addition to press freedom, freedom of expression, social rights, the relationship between the media, politics and business, problems in public institutions such as RTÜK, TRT and AA were emphasised in the parties programmes.

Keywords: Politics, Political Party, Party Program, Freedom of the Press

1. Giriş

Üretmiş olduğu politikalarla ülkeye yön veren kuruluşların başında gelen siyasi partiler sahip oldukları ideolojiler çerçevesinde çeşitli adımlar atmaktadırlar. Ekonomi, sağlık, kültür, sanat, spor, tarım, çevre ve birçok alanda politikalar üreten partiler söz konusu hedeflerini paylaşmak için bazı araçlardan yararlanmaktadır. Bu noktada siyasi partilerin programları halka hedeflerin aktarılması için kullanılan önemli kaynaklardan biri olarak dikkat çekmektedir. Siyasi partilerin kimliğini ve sorunlara bakış açısını da yansıtan söz konusu metinler önem arz etmektedir.

Bu öneme istinaden araştırmada TBMM’de 28. dönemde yer alan siyasi partilerin programları basın özgürlüğü bağlamında analiz edilmiştir. Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü tarafından hazırlanan Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi 2024 verilerine göre 180 ülke içerisinde 158. sırada yer alan Türkiye’nin partiler ve basın özgürlüğü üzerinden incelenmesi önemlidir. Çalışma kapsamında; Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Demokrasi ve Atılım Partisi (DEVA), Demokrat Parti (DP), Demokratik Bölgeler Partisi (DBP), Demokratik Sol Parti (DSP), Emek Partisi (EMEP), Gelecek Partisi (GELECEK PARTİSİ), Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (DEM Parti), Hür Dava Partisi (HÜDAPAR), İYİ Parti (İYİ), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), Saadet Partisi (SAADET), Türkiye İşçi Partisi (TİP) ve Yeniden Refah Partisi (YRP) ele alınmıştır.

Söz konusu siyasi partilerin basın özgürlüğüne nasıl yer verdiğini ortaya koymak araştırmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanan araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Basın özgürlüğü ve siyasi parti programı ilişkisi üzerine daha önce bir araştırmanın yapılmamış olması çalışmanın özgün değerini ortaya koymaktadır. Öte yandan basınla

ilgili olmasa da parti programlarını ideoloji, eğitim, sağlık, turizm, ekonomi gibi farklı alanlar üzerinden ele alan çeşitli araştırmaların olduğunu da söylemek mümkündür. Bu çalışmada ise siyasi parti, parti programları, basın özgürlüğü kavramsal olarak ele alındıktan sonra TBMM'deki partilerin programları basın özgürlüğü üzerinden analiz edilmektedir.

2. Siyasi Partiler ve Parti Programları

Ortak hedef etrafında örgütlenen bireylerin oluşturduğu siyasi partiler iktidar olmak için çeşitli girişimlerde bulunan yapılar olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu partiler sahip oldukları ideoloji çerçevesinde siyasal, ekonomik ve toplumsal alanlarda politikalar üretmekte ve ülkeye yön vermektedirler (Altınbaş, 2021: 107).

Partilerin kimliğini oluşturan en temel metinlerden olan parti programları kamuoyuna siyasi partilerin değerlerinin, fikirlerinin ve diğer partilerden ayrıştıkları hususların sunulduğu belge olarak değerlendirilebilir. Seçim beyannamelerine göre daha uzun olan ve kalıcı değerlere göre kurgulanan parti programları seçmenlerin partilere bakış açısında ve oy verme davranışlarında etkili olmaktadır (Hofmeister ve Grabow, 2011: 40).

Bir ülkenin toplumsal yapısını muhafaza etmeyi, geliştirmeyi, revize etmeyi hedefleyen siyasi partilerin dünya görüşleri programlarının oluşturulmasında etkilidir (Özdemir ve Atılğan, 2018: 239). Partilerin ekonomik modelinin, topluma ve bireye bakış açılarının yer aldığı programlar partilerin ilkesel belgeleri olarak da görülebilir (Kahveci, 2021: 926).

Siyasi partilerin iddiasını ortaya koymasında önemli olan programlar partilerin iktidar olması halinde hükümetin nasıl şekilleneceğine ilişkin de bilgileri kapsamaktadır. Bu bağlamda parti programları bir yönüyle

hükümet programları olarak da görülebilir (Bedir, 2013: 92-93). Bu nedenle toplumun beklentilerinin de dikkate alındığı parti programları propaganda faaliyetlerin bir yansıması olarak değerlendirilebilir (Erkan ve Çoban, 2024: 787).

Siyasi partilerin ülkeye ve küresel politikalarına dair ipuçlarını içinde barındıran parti programı partilerin hedeflerine öz şekilde yer verdiği en önemli kılavuzlar arasındadır (Zengin ve Koç, 2022: 1070). Bu yönüyle partilerin politikalarına dair bir rehber olan parti programları analiz edilmesi gereken belgeler arasında görülebilir (Balun, 2022: 27).

Sonuç olarak ülkenin şekillenmesinde etkili olan programlar partilerin ideolojilerinin yansıdığı en temel metinler olarak değerlendirilebilir. Partilerin iktidar oldukları takdirde sorunlara nasıl yaklaşacaklarını açıkladıkları programlar bu bağlamda seçmen davranışları üzerinde oldukça etkilidir. Bu nedenle hazırlanan parti programlarının halkın beklentilerine karşılık vermesi ve güncel sorunlara çözüm üretmesi son derece önemlidir.

3. Basın Özgürlüğü Kavramı

Gazete, dergi, kitap, radyo ve televizyon araçlarını içeren basın kavramı kamuya yönelik yayın yapan kitle iletişim araçlarının tamamını kapsamaktadır (Üzülmez, 2003: 933). Evans'a (1990: 7) göre ise basın kavramı haber servis eden bütün mecralara karşılık gelmektedir. Basın terimi kitle iletişimi ve medya gibi kavramlarla da kullanılmakta ve mecraya göre yazılı, görsel ve işitsel olarak sınıflandırılmaktadır (Salihpaşaoğlu, 2007: 22-23). Demokrasilerde dördüncü güç olarak tanımlanan basın devletin otoritesini sınırlandırıp halkın özgürlük alanlarını koruyan ve genişleten bir yapı olarak görülmektedir. Bu yönüyle yasama, yargı ve yürütmenin yanında ek bir kuvvet olarak değerlendirilmektedir (Özkorkut, 2002: 66). Demokrasinin temel ve zorunlu unsurları arasında yer alan basın toplumun demokratik bir çerçevede şekillenebilmesi için önem teşkil etmektedir.

Basın özgürlüğünü kavramsal bağlamda ele alacak olursak; haber, düşünce ve fikirlere erişme, analiz etme, basma, dağıtma haklarını kapsamaktadır (Dönmezer, 1976: 94-96). Demokrasinin olduğu bir yerde basının görevleri haberlerin halka ulaştırılması, halkın habere erişmesi ve düşünce ortamının oluşturulması gibi ana esaslar üzerinde kurulmuştur. Bu nedenle düşünce ve ifade hürriyetinden söz edilebilmesi için özgür bir basın ortamının olması elzemdir (Dönmezer, 1962: 569). Nitekim devletin en temel görevlerinden biri de yurttaşların ve basının hürriyetini hukuken tanıması ve koruma altına almasıdır (Yayla, 2008: 162). Bu yönüyle basın özgürlüğü demokratik bir hukuk devleti için ön koşullar arasındadır. Hukukun üstünlüğün esas alındığı bir ülkede basının görevi ve rolü kamu denetçiliğidir (Güzeldağ, 2023: 1146).

Toplumun düşünce ve ifade hürriyetine vermiş olduğu önemin göstergelerinden biri olan basın özgürlüğü bilgilendirilmiş halk ve hesap verebilir bir hükümet için de önemlidir. Ayrıca basın özgürlüğünün bulunduğu ortamlarda yurttaşlar sansürsüz bir şekilde bilgilendirildiği için insan haklarının gelişimi de olumlu şekillenmektedir (Hardy, 2015: 2).

Basın özgürlüğünün tam olarak sağlanması için dışarıdan herhangi bir müdahalenin olmaması gerekmektedir. Elde edilen bilgi ve belgelerin serbest bir şekilde yayımlanması ve dağıtılması haklarını içeren basın özgürlüğü demokrasi mücadelesi için en çok ihtiyaç duyulan hürriyetler arasındadır (Hazar, 2013: 1525). Bunun için bireylerin hak ve özgürlüklerini müdahale olmadan özgürce kullanması gerekmektedir. Özellikle ifade hürriyeti bu bağlamda önemli haklar arasında yer almaktadır. Bu özgürlüğün sağlanabileceği en temel alan basındır. Bu nedenle her görüşün tartışılması ve gerçeklerin konuşulması öneme sahiptir (Acabey, 2013: 1-2). Öte yandan basın özgürlüğünün sağlanması için gazetecilerin sosyal ve ekonomik açıdan bağımsız olmaları ve mesleki haklarının güvence alınması da öneme sahiptir (Yücel, 2022: 8). Buna istinaden basın özgürlüğü ve

basın çalışanlarının hakları anayasa, kanun ve uluslararası sözleşmeler tarafından güvence altına alınmıştır (Akkurt, 2014: 3).

Türkiye Cumhuriyeti'nin en temel yasal metni olan anayasanın 28. maddesinde; *“Basın hürdür, sansür edilemez. Basımevi kurmak izin alma ve mali teminat yatırma şartına bağlanamaz. Devlet, basın ve haber alma hürriyetlerini sağlayacak tedbirleri alır.”* ifadesi üzerinden basın özgürlüğü anayasal olarak korunmuştur. Söz konusu maddeyle basın özgürlüğü güvence altına alınsa da özellikle milli güvenlik, kamu düzeni, genel ahlak gibi ifadeler üzerinden özgürlüğün kısıtlandığını söylemek mümkündür. Bu nedenle yasal olarak atılan adımlarda iktidarın hareket sahasının daraltıldığı basının özgürlük sınırlarının genişletildiği demokratik sistemin kurulması gerekmektedir.

Tarihte basın özgürlüğüne dair ilk tartışmalar 17. yüzyılda başlasa da asıl değerlendirmeler 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Basılı yayınların düşünceyi yaymadaki etkisi ve gücü basın özgürlüğü kavramının şekillenmesinde önemlidir (Açıkkol, 2023: 38). Bu noktada Amerikan ve Fransız Devrimleri basın özgürlüğünün toplumsal sözleşmelere girmesinde önemli bir kırılma olarak görülmektedir. 1776'da kabul edilen Virginia Haklar Bildirisi'nde Amerika Birleşik Devletleri; *“Basın özgürlüğü, hürriyetin en büyük kalkanlarından biridir ve ancak baskı yöntemlerince kısıtlanabilir”* hükmüyle basını güvence altına alan ilk ülke olmuştur (Gedik, 2008: 52).

1789 yılında gerçekleşen Fransız Devrimi de basın özgürlüğü için önemli bir dönüm noktası olarak değerlendirilebilir. İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi'nin 11. maddesinde yer alan; *“Fikir ve düşüncelerin serbest bir biçimde yayınlanması ve aktarılması insanın en değerli haklarından biridir, her vatandaş kanun tarafından belirtilen hallerde hürriyetinin sorumluluğunu taşımak kaydıyla, hür olarak konuşabilir, yazabilir ve basım yapabilir.”* ifadeleriyle basın özgürlüğü güvence altına alınarak tartışılmaya başlanmıştır.

Türkiye’de basın özgürlüğü alanındaki yasal düzenlemelere bakıldığında ise ilk olarak 1924 Anayasası’nın 77. maddesinde; *“Basın yasalar çerçevesinde serbesttir ve yayınlanmadan önce hiçbir teftiş ya da incelemeye bağlı değildir”* hükmü öne çıkmaktadır. 1931 yılında Cumhuriyet döneminin ilk basın yasası olan Matbuat Kanunu’nun çıkarılmasıyla da bir kırılma yaşanmıştır. Söz konusu kanun muhalif basının özgürlük sahasını daraltan bir yapıya sahip olmuştur. Daha sonraları Demokrat Parti iktidarında çıkarılan 5680 sayılı Basın Kanunu da dikkatleri çekmiştir. İlk başlarda özgürlükçü olarak kurgulanan yasanın ilerleyen yıllarda sert uygulamalara neden olduğu görülmüştür. 1961 Anayasası’ndaki; *“Basın hürdür, sansür edilemez. Devlet, basın ve haber alma hürriyetinin sağlayacak tedbirler alır”* hükmüyle özgürlükçü ortam inşa edilse de 1970’li ve 1980’li yıllardaki siyasi ve iktisadi dönüşümle basın özgürlüğü farklı bağlamda ele alınmaya başlanmış ve özgürlükler kısıtlanmıştır. Günümüzde gelinen noktada 1982 Anayasası ve 5187 sayılı Basın Kanunu başta olmak üzere çeşitli kanunlar üzerinden basın özgürlüğünü kısıtlayan uygulamaların yaşandığı görülmektedir.

4. Yöntem

Nitel araştırma yönteminin parçası olan doküman analizi yazılı belgelerin analizi çerçevesinde yürütülmektedir. Belli bir anlam saptamak ve deneysel bilgi ortaya koymak amacıyla bulguların incelenmesi ve yorumlanmasına kaynak teşkil etmektedir (Bowen, 2009: 27). Doküman analizi dokümana erişim, belgenin kontrolü, dokümanları anlama, dokümanların analizi ve elde edilen verinin kullanılması aşamalarından oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2021: 194).

Çalışmada kullanılacak verilerin birincil kaynaklardan alınması, bulguların gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi olarak tanımlanan doküman analizi sosyal bilimlerde sıklıkla kullanılmaktadır (Sak vd., 2021: 228). Belgesel tarama adıyla da bilinen yöntem belli bir amaç etrafında kaynakları saptama, değerlendirmeye dayanmakta ve kayıtların derinlemesine analizi üzerinden yürütülmektedir (Karasar,

2005). Corbin ve Strauss’a göre (2008) nitel araştırmaların genelinde olduğu gibi bu yöntemde de konuya dair bir anlayış ortaya koymak ve ampirik bilgi geliştirmek için verilerin yorumlanmasını ön plandadır.

Söz konusu yöntemden hareketle bu çalışmada Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 28. dönemde yer alan siyasi partilerin programları basın özgürlüğü bağlamında analiz edilmiştir. Araştırmada mecliste yer alan ve alfabetik olarak sıralanan; AK Parti, CHP, DEVA, DP, DBP, DSP, EMEP, GELECEK, DEM Parti, HÜDAPAR, İYİ Parti, MHP, SAADET, TİP, YRP incelenmiştir. Söz konusu siyasi partilerin basın özgürlüğü politikalarına nasıl yer verdiğini saptamak çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırmanın soruları ise şöyledir:

Soru 1: Siyasi parti programlarında basın özgürlüğüne ilişkin maddeler var mıdır?

Soru 2: Siyasi parti programlarındaki basın özgürlüğü maddelerinin içeriği nasıldır?

Tablo 1. Parti Programlarında Basın Özgürlüğünün Analizi

Siyasi Partiler	Var	Yok
AK Parti	X	
CHP	X	
DEVA	X	
DP	X	
DBP		X
DSP	X	
EMEP	X	
GELECEK	X	
DEM Parti	X	
HÜDAPAR	X	
İYİ Parti	X	
MHP	X	
SAADET	X	
TİP	X	
YRP	X	

Kaynak: TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu

Tablo 1’deki bulgular çerçevesinde TBMM’de 28. dönemde yer alan partilerin programlarına bakıldığında DBP hariç tüm partilerin basın özgürlüğüne ilişkin bir alan ayırdığı saptanmıştır. Ancak incelemelere göre siyasi partiler arasında basın özgürlüğüne ilişkin farklı bakış açılarının olduğu tespit edilmiştir. Öyle ki kimi siyasi partiler sorunsala dair geniş bir alan ayırıp çözüm önerileri sunarken kimi partilerin ise sınırlı bir tutum sergilediği saptanmıştır. Çalışmanın bu bölümünde söz konusu tutumları siyasi partiler özelinde ele almak araştırma açısından yararlı olacaktır.

4.1. Adalet ve Kalkınma Partisi

2002 yılından beri tek başına iktidar olan, muhafazakâr sağ ve siyasal İslam kimlikleriyle öne çıkan AK Parti basın özgürlüğü sorunsalına parti programında geniş alan ayırmıştır. Programa bakıldığında basın özgürlüğü kavramı ilk olarak “Temel Hak ve Özgürlükler” başlığı altına ele alınmıştır. Bu kısımda şunlara dikkat çekilmiştir:

Partimiz bütün vatandaşlarımızın özgür haber alma ve düşüncelerini yansıtma hakkını esas kabul eder. Çağımız demokrasilerinin vazgeçilmez koşullarından biri özgür medyanın varlığıdır. Başta anayasa olmak üzere medyaya ilişkin tüm yasal çerçeve ele alınarak, medyanın ifade özgürlüğüne getirilen ve demokratik toplum düzeninin gerekleri ile bağdaşmayan yasak ve cezalar kaldırılacaktır. Yazılı ve görsel medyanın özgürlükleri, titizlikle korunacak ve tekelleşmeye fırsat tanınmayacaktır (AK Parti: 7).

AK Parti haber alma yayma hakkını önemsediklerini ve bunu demokratik bir ülke için ön koşul olarak gördüklerini belirtmiştir. Basın özgürlüğünün anayasal hak olduğuna dikkat çeken parti yasak ve ceza uygulamalarını sonlandıracaklarını vurgulamıştır. Ayrıca tekelleşme sorununa da değinerek basın özgürlüğü bağlamında olumlu bakış açısı ortaya koymuştur.

Basın özgürlüğünü “Yazılı ve Görsel Basın” başlığı altında da ele alan AK Parti bu bölümde şunlara yer vermiştir:

Özgür, bağımsız, çok sesli yazılı ve görsel basın, demokratik rejimin önemli güvencelerinden biridir. Doğru bilgi ve haber alma hürriyetinin korunması esastır. Böyle bir ortamın tesisi için her türlü önlem alınacak; medya, siyaset ve ticaret ilişkilerinin toplumun doğru haber alma özgürlüğünü kısıtlaması, medya aracılığıyla vatandaşın istismar edilmesi önlenecektir. Yazılı ve görsel basın sektöründe tekelleşme ve kartelleşmenin önlenmesi için ilgili mevzuat yeniden düzenlenecektir (AK Parti: 69).

Basın özgürlüğünü demokrasinin en temel güvencelerinden biri olarak gören AK Parti medya, siyaset ve ticaret arasındaki ilişki ağının özgürlüğe engel olmaması için güvenli bir ortamın oluşturulacağına ve yurttaşların haklarının korunacağına dikkat çekmiştir.

Basın özgürlüğüne ilişkin söz konusu bölümlere ek olarak medyanın özdenetimi, yerel basının sorunları, medyanın toplumsal ve kültürel sorumlulukları, özel hayatın gizliliği, gazetecilerin hakları, bilgi edinme özgürlüğü ve medya denetiminin tarafsızlığı gibi konulara dikkat çekilmiş ve çözüm önerileri sunulmuştur (AK Parti: 70).

Basın özgürlüğüyle birlikte basın alanındaki sorunlara ilişkin geniş bir program ortaya koyan AK Parti kamuoyuyla paylaştığı programda olumlu bir izlenmiş bırakmıştır. Ancak söz konusu yaklaşımın uygulamada ne denli karşılık bulduğu ayrı bir tartışma konusudur. Öyle ki Türkiye AK Parti döneminde basın özgürlüğü alanında yerel ve uluslararası veriler dikkate alındığında olumsuz bir noktadadır. Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü tarafından hazırlanan Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi’nde Türkiye 2024 yılı itibarıyla 180 ülke içinde 158. sıradadır (BBC Türkçe, 2024). Bu sonuç vaatlerin sadece yazılı metinlerle sınırlı kalmaması gerektiğini ve siyasi partilerin uygulamada da olumlu politikalar ortaya koymalarının önemli olduğunu göstermektedir.

4.2. Cumhuriyet Halk Partisi

Türkiye'nin en eski partisi olan, sosyal demokrat ve Atatürkçü kimlikleriyle öne çıkan CHP'nin parti programında basın özgürlüğü konusuna geniş yer ayrılmıştır. Basın özgürlüğü ilk olarak “Demokrasi, İnsan Hakları ve Özgürlükler” başlığı altında ele alınmış ve söz konusu kısımda şu ifadeler yer verilmiştir; “*CHP, yazılı ve görsel basını demokrasinin vazgeçilmez kurumları arasında görür. Medyanın her türlü baskı ve engellemeden uzak, özgür ve tarafsız biçimde faaliyet göstermesini hedefler.*” (CHP: 31).

Basının özgür olmasının önemine vurgu yapan CHP her türlü engellemelerden uzak olan bir medya düzeninin olması gerektiğine dikkat çekmiştir. Basının demokrasinin en temel unsurları arasında olduğuna işaret ederek tarafsız şekilde hareket etmesinin gerekliliğine vurgu yapmıştır.

Basın özgürlüğünü daha geniş çerçevede “Demokratik, Özgür Basın ve İletişim Ortamı” başlığı altında ele alan CHP parti programında şu ifadeler yer vermiştir:

İletişim özgürlüğü, ülkemizde insanca yaşamının, saydam bir yönetime kavuşmanın ve demokratik sistemin temel koşullarındandır. Halkın doğru haber alma ve gerçekleri öğrenme hakkının bir aracı olan yazılı, görsel ve dijital medyanın temel işlevi ise iletişim özgürlüğünün sağladığı özgürlük ve sorumluluk alanını en iyi şekilde değerlendirip gerçekleri tarafsız biçimde kamuoyuna yansıtmaktır (CHP: 66).

Özgürlüğü şeffaf yönetim için önemli bir unsur olarak gören CHP basın özgürlüğü meselesine demokrasinin bir gerekliliği olarak baktıklarını beyan etmiştir. Bu doğrultuda halkın bilgileri tam olarak almasının ülke için önemli olduğu vurgulanmış ve nesnelliğe dikkat çekilmiştir.

Bunlara ilaveten medya demokrasi ilişkisine, tekelleşme sorununa, medya sahipliği ve sansür problemlerine, bilgi edinme özgürlüğünün güvence altına alınmasına, iletişimin gizliliğine, medya, ticaret, siyaset ilişkisinin şeffaflığına, medyanın sorumluluklarına, sarı basın kartındaki sorunlara, reklam ve ilan dağıtımındaki ilkelere, yerel medyaya, RTÜK'ün konumuna, basının etik değerlerine, uluslararası medya kurumlarına ve iletişim alanına yönelik kapsayıcı tek bir yasanın gerekliliğine ilişkin bilgilere de yer verilmiştir (CHP: 66-69).

Basın özgürlüğüyle birlikte çok sayıda soruna dikkat çeken CHP reklam-ilan, yerel basın, etik ilkeler, tekelleşme, sahiplik, kurumların özerkliği, medya ve siyaset, basın kartı temini konuları üzerine vaatlerde bulunmuştur. 2002 yılından beri ana muhalefet partisi olarak mecliste yer alan CHP söz konusu vaatlerini uygulayabilecek bir ortam oluşturmada sorunlar yaşamaktadır. Son olarak artan baskı ve tutuklamalar nedeniyle CHP'nin verdiği basın özgürlüğünün korunmasına ilişkin önerge AK Parti ve MHP'nin oylarıyla reddedilmiştir (SonDakika, 2025). Bu yaklaşım basın özgürlüğü sorunlarının devam etmesinde etkili olmakta ve çözümü güç olan yeni sorunları beraberinde getirmektedir.

4.3. Demokratik Bölgeler Partisi

DBP'nin basın özgürlüğü konusundaki yaklaşımına bakıldığında parti programında şu ifadelerle yer verildiği görülmüştür:

DBP, devleti kutsal ve halkın üzerinde gören anlayışı reddederek, devleti, halkın hizmetine sokacak düzenlemeler yaparak otoriter-bürokratik devletin giderek küçülmesini öngörür. Yasak ve tabularla mücadele edip; bireysel, kolektif, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasını sağlayacak siyasal ve toplumsal yapının oluşmasını hedefler. Anadilde eğitim ve öğretim hakkının sağlanması basın, düşün, kültür, sanat ve diğer alanlarda özgürlükçü ve demokratik anlayışın yerleşmesi için mücadele eder (DBP).

Basın özgürlüğü ve medyadaki sorunlara ilişkin herhangi bir yaklaşım ortaya koymayan DBP özgürlüğü daha temel bir bağlamda ele almıştır. Çoğunlukla devletin egemenliğine ilişkin bir yorum geliştiren siyasi parti yasaklara ve cezalara karşı mücadele edeceklerini beyan etmiştir. Anadilde eğitim ve yayım faaliyetlerinin özgürlüğüne dikkat çeken DBP demokrasi adına çaba harcayacaklarını ifade etmiştir. Bu yönüyle basın özgürlüğüne yönelik net bir yaklaşım ortaya koymayan parti, özgürlüğü genel çerçevede ele almış ve sınırlı bir yaklaşım sergilemiştir.

4.4. Demokrasi ve Atılım Partisi

Liberal, muhafazakâr kimlikleriyle öne çıkan DEVA Partisi'nin programında basın özgürlüğü konusuna geniş bir yer verilmiştir. Buna göre ilk olarak “Basın Özgürlüğü” başlığı altında şu hususlara dikkat çekilmiştir:

Basın özgürlüğü, demokrasinin temel taşlarından ve güvencelerinden birini oluşturur, özgür ve çoğulcu bir kamuoyunun oluşumunu sağlar. Bu özgürlüğün doğrudan ya da dolaylı olarak kısıtlanması, insan haklarına dayalı demokratik hukuk devleti ilkesine aykırılık teşkil eder. Özgür basın, kamu siyasetine ilişkin konularda kamuoyunun bilgilenebilmesine ve tartışmalara katılmasına zemin hazırlayarak, siyasi karar alma süreçlerini katılımcı ve çoğulcu bir niteliğe kavuşturur. Basın, siyasi iktidarların halk tarafından denetlenmesine ve gözetlenmesine aracılık ederek, demokratik toplum düzeni açısından hayati bir işlevi yerine getirir. Parti olarak, basın özgürlüğünün, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne dayalı demokratik bir devlet için ne denli yaşamsal değere sahip olduğunun bilincindeyiz. Bu bilinçle, basın özgürlüğünün önündeki engelleri kaldıracığımızı taahhüt ediyoruz. Basının kendinden beklenen işlevi hakkıyla yerine getirebilmesi için gerekli olan her türlü tedbiri alma konusundaki kararlığımız tamdır. Basının görevini bağımsız şekilde ve kaygı duymaksızın yerine getirdiği, güvenli, çoğulcu ve elverişli bir ortam oluşturacağız (DEVA: 10-11).

Basın özgürlüğünün önündeki engellerin kaldırılması için çeşitli vaatlerde bulunan DEVA söz konusu sorunsalın çözümünü demokrasinin gerekliliği olarak gördüklerini açıklamış ve basın hürriyetinin önemine dikkat çekmiştir. İktidarın halk ve basın tarafından denetlenmesi için gereken ortamın yaratılacağına ve yasaların bu yönde tasarlanacağına vurgu yaparak olumlu bir politika ortaya koymuştur.

Basın özgürlüğüne dair bu yorumlamalara ilaveten iktidarın basın üzerindeki etkisine, internet yasasının uluslararası kriterlere göre revize edileceğine, meslek kuruluşlarının bağımsızlığına, mesleki etik kuralların önemine, sarı basın kartına ilişkin atılacak adımlara, AA, TRT, RTÜK'ün özerkliğine, reklam ve ilan dağıtımdaki sorunlara, gazetecilerin yargılanma süreçlerine ve yerel basına geniş yer ayrılmıştır (DEVA: 10-12). Bu yönüyle programda gerek basın özgürlüğü bağlamında gerekse medyaya dair geliştirilen politikalarla olumlu bir yaklaşım sergilenmiştir.

4.5. Demokrat Parti

Türkiye'nin en köklü siyasi partilerinden olan ve merkez sağ kimliğiyle öne çıkan DP'nin parti programında basın özgürlüğü konusu “İfade ve Basın Özgürlüğü” başlığı altında ele alınmıştır. Bu bölümde şu ifadeler yer verilmiştir:

İfade özgürlüğü, garanti altına alınması gereken kutsal bir haktır. Kendini özgürlükçü bir ortam içinde ifade edemeyen toplumlarda ilerlemenin, gelişmenin, kalkınmanın, doğruyu, iyiyi bulma kabiliyetinin ortaya çıkması mümkün değildir. Demokrat Parti iktidarında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin çizdiği ifade özgürlüğü çerçevesi benimsenecektir. Türkiye’de çağdaş demokrasiler seviyesinde basın ve ifade özgürlüğü yoktur. Basın özgürlüğü güvence altına alınacaktır. Basın özgürlüğünün hiç bir ülkede gerçekten var olmayacağı son dönemde açıkça ortaya çıkmıştır. Bu nedenle Demokrat Parti basın özgürlüğünü mutlaka güvence altına alacaktır (DP: 25).

Basın özgürlüğünü ifade hürriyeti kapsamında ele alan DP çağdaş standartlara uygun sisteminin kurulacağına dikkat çekmiştir. Basın özgürlüğünün uluslararası standartlara göre güvence altına alınacağına işaret eden parti temel olarak sorunsala vurgu yapsa da detaylı bir program ortaya koymamıştır.

4.6. Demokratik Sol Parti

Sosyal demokrat kimliğiyle öne çıkan DSP'nin parti programında basın özgürlüğüne ilişkin şu ifadeler yer verilmiştir: *“Basın ve yayın özgürlüğü üzerindeki demokrasiye aykırı sınırlamalar kaldırılacaktır. Yayınlar ve sanat yapıtlarına yargı organlarının kararları dışında yasak konulması önleneyecektir. Basımevlerini sansür uygulayıcısı durumuna getirecek olan el konulma tehdidinden kurtarılacaktır”* (DSP: 63).

Buna ilaveten düşünce suçu kavramına son verileceğine, ifade ve düşünce hürriyetine, devlete ait medya kurumların özerkliğinin gerekliliğine, yerel basındaki sorunlara ve basılı yayınlardaki dağıtım problemlerine de dikkat çekilmiştir (DSP: 63-64).

Basın özgürlüğüne dair sorunların çözümü için girişimlerde bulunulacağına vurgu yapan parti yasakçı uygulamalara son verileceğini belirtmiş ve çeşitli sorunlara işaret etmiştir. Her ne kadar birtakım saptama ve önerilerde bulunsada DSP'nin basın özgürlüğüne dair sınırlı bir çerçevede politika ortaya koyduğu tespit edilmiştir.

4.7. Emek Partisi

Komünist ve aşırı sol olarak tanımlanan EMEK Partisi, düşünce ve ifade özgürlüğüyle basın ve haberleşme özgürlüğünün, toplantı, gösteri, yürüyüş hakkının önündeki engellerin kaldırılması yönünde çeşitli vaatlerde bulunmuştur. Ayrıca parti işçi ve emekçilere sınırsız

sendikal, siyasal örgütlenme ve grev hakkı gibi sosyal politikalara yer vermiştir (EMEP).

Engellerin kaldırılacağına dikkat çeken EMEP, daha çok sosyal haklar üzerinden bir yaklaşım sergilemiş ve basın özgürlüğü sorunsalına ilişkin sınırlı bir tutum ortaya koymuştur. Bu yönüyle basın özgürlüğü bağlamında yeterli bir politikanın geliştirilmediğini söylemek mümkündür.

4.8. Gelecek Partisi

Muhafazakâr ve merkez sağın temsilcisi olarak ön plana çıkan Gelecek Partisi'nin programında basın özgürlüğüne ilişkin şu ifadeler yer verilmiştir:

Basın özgürlüğü, hukukun üstünlüğünü şiar edinmiş demokratik bir toplumun temel ihtiyacıdır. Basının baskı altında olmadan, sansür ya da oto sansürün uygulanmadığı, gazetecilerin keyfi gözetim ya da tutuklamalara ve yargılamalara maruz kalmadığı bir düzen inşa edeceğiz. Çağdaş medyanın bağımsız ve özgür olabilmesinin önemli unsurlarından birisinin de şeffaf finansman, sahiplik ve yönetim olduğunu ön görüyoruz. Medya sahipliğinde finansal şeffaflığın sağlanması için gerekli yasal düzenlemeleri yapacağız. Özgür ve bağımsız basın, her tür sorunun serbestçe tartışılıp çözümlere ulaşılmasını sağlamanın yanı sıra karar organlarının keyfiliğe yönelmelerini önleyerek bu organların hukuk sınırları içinde hareket etmelerini de teşvik eder (GELECEK: 16).

Basın özgürlüğünü demokrasinin bir gerekliliği olarak gören parti sansür odaklı eylemlerin son bulacağına ve bunun için yasal sistemin oluşturulacağına dikkat çekmiştir. Ayrıca tekelleşme kaynaklı sorunlar, sahiplik yapısı ve siyaset ilişkisi gibi konularda da yasal adımların atılacağı vurgulanmıştır. Bu yönüyle basın özgürlüğü ve medya bağlamında kapsamlı bir çerçeve sunan parti olumlu bir program ortaya koymuştur.

4.9. Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi

Sol ve radikal demokrasi kimlikleriyle öne çıkan DEM Parti'nin programında basın özgürlüğü konusu sınırlı bir çerçevede ele alınmış ve şu ifadelerle yer verilmiştir:

Partimiz, baskı ve şiddeti yönetim tarzı olarak benimseyen devletin yetkilerini sınırlayarak, düşünce, basın, ifade, örgütlenme ve eylem hakkı başta olmak üzere, temel hak ve özgürlüklerin önündeki engellerin ve baskıcı yasaların kaldırılması ve demokratik hakların sağlanması için mücadele eder (DEM).

Temel hak ve özgürlüklere dikkat çeken DEM Parti ifade ve basın hürriyetine ilişkin sınırlı bir politika ortaya koymuştur. Baskı ve şiddet sorunlarına da işaret eden parti, devletin yetkilerinin sınırlandırılacağını vurgulamıştır. Bu yönüyle basın özgürlüğü bağlamında olumlu bir politika ortaya konulamamış ve söylemlerin çoğunlukla devletin yetkilerinin sınırlandırması üzerinden kurgulandığı görülmüştür.

4.10. Hür Dava Partisi

İslamcılık ve muhafazakâr kimlikleriyle öne çıkan HÜDAPAR'ın programında basın özgürlüğü “Yazılı-Görsel Basın ve Haberleşme” başlığı altında şu şekilde yer verilmiştir.

Özgür haber alma ve düşüncelerini yansıtmaya, temel insani haklardan biridir. Vatandaşın haber ve bilgi edinme özgürlüğü korunurken bireyin özel hayatına müdahale edilmesine müsaade edilmemelidir. Doğru bilgi ve haber alma hürriyetinin korunması, basın-iletişim özgürlüğünün sağlanması için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır (HÜDAPAR: 56-57).

Bunlara ilaveten özel hayatın ve haberleşmenin güvenliği, tekelleşme sorunu, RTÜK'ün yapısı ve haberleşme sisteminin çağdaştırılması konuları da programda ele alınmıştır (HÜDAPAR: 56-57). Basın

özgürlüğünün doğru bilgiye erişim üzerinden ele alan parti özgür haber alma ve yayma hürriyetinin önemine değinmiştir. Bunun için gerekli yasal sistemin tasarlanacağına da dikkat çekmiştir. Öte yandan özel hayat, tekelleşme ve çağdaş bir haberleşme sistemi gibi çeşitli vaatlerde de bulunulmuştur. Bu yönüyle HÜDAPAR'ın kapsamlı bir basın özgürlüğü ve medya politikası geliştirdiğini söylemek mümkündür.

4.11. İYİ Parti

Merkez sağ ve milliyetçi kimlikleriyle öne çıkan İYİ Parti programında basın özgürlüğü konusu “Demokrasi ve Hukuk Temel Hak ve Özgürlükler” başlığı altında ele alınmış ve şu hususlara dikkat çekilmiştir:

Basın özgürlüğünün önündeki engelleri kaldıracak, gazetecilerin hukuksuz olarak tutuklanmasını sağlayan var olan hukuki düzenlemeleri gözden geçirerek evrensel hukuk ilkeleri ile uyumlu hale getireceğiz. Kanuni idare ilkesi gereğince KHK ile yönetime derhal son vereceğiz. Çok sesli ve bağımsız medya için gerekli adımlar atılacaktır. Halkımızın haberleşme ve bilgi edinme özgürlüğünün son derece kısıtlandığının bilincinde olarak medya, özgür bilgi edinme ve yayma hakkına sahip olacaktır. Halkımız haber alma ve bilgilenme hakkını özgürce kullanacaktır. Partimizin iktidarında, sansür konusunda AB kriterleri esas alınacaktır (İYİ: 7-18).

Tüm engellerin kaldırılacağına dikkat çeken İYİ Parti evrensel hukuk kriterlerine uygun yasal sistemin oluşturulacağını belirtmiştir. Medyanın çok sesliliğinin sağlanacağına da dikkat çeken İYİ Parti halkın haber alma hürriyetinin önemine işaret etmiştir. Ayrıca AB kriterlerine uygun bir sistemin inşa edileceğine de vurgu yapılmıştır.

Bunlara ilaveten programda partilerin medyadan yararlanma ölçütlerine, tekelleşme sorununa, basın kartı sorunlarına, sendikalaşma, evrensel

değerlere uygun bir yasal zemine, özel yaşama saygıya, medyada kadın, çocuk ve dile ilişkin sorunlara ve ilkelere, medya etkilerinin bilimsel açıdan denetlenmesine, amatör sporların teşvik edilmesine, devlete ait olan medya kurumlarının özerkliklerine ve yerel medya sorunlarına dair çeşitli politikalar geliştirilmiştir (İYİ: 17-18).

Basın özgürlüğü ve medya açısından diğer partilere göre en kapsamlı politikaları ortaya koyan İYİ Parti bu yönüyle evrensel ölçütlere uygun bir tutum sergilemiştir. Tekelleşme, basın meslek ilkeleri, sendika, temsil ve yerel basın gibi çeşitli konularda medya politikaları ortaya koyarak basın özgürlüğü sorunsalına ilişkin çağdaş vaatler ve öneriler sunulmuştur. Bu yönüyle partinin olumlu bir basın özgürlüğü ve medya programının olduğunu söylemek mümkündür.

4.12. Milliyetçi Hareket Partisi

Milliyetçi ve muhafazakâr bir parti olan MHP'nin parti programında basın özgürlüğü “Basın Hürriyeti ve Basın Ahlakı” başlığı altında ele alınmış ve şu hususlara dikkat çekilmiştir:

Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, cumhuriyetin temel ilkelerine, millî güvenliğe ve kamu düzenine aykırı olmamak üzere basın, yayın ve diğer iletişim araçları üzerinde kısıtlama konulmaması, sansür edilmemesi ve hür olması gerektiğine inanmaktayız. Bununla birlikte düzeltme ve cevap hakkı, kişilerin haysiyet ve şerefine dokunulmaması ve gerçeğe aykırı yayınlar yapılmaması gibi hususları içeren basın ve yayın ahlakının gelişip kurumsallaşması, bu doğrultuda mesleki denetim ve kamuoyu denetiminin sağlanmasını gerekli görmekteyiz (MHP: 31).

Buna ilaveten “Hür ve Bağımsız Medya” başlığı altında da şu ifadelere yer verilmiştir: *“Basın, yayın ve diğer iletişim araçları üzerinde kısıtlama ve sansürün olmadığı, bununla birlikte mesleki denetim ve kamuoyu denetiminin sağlanarak basın ve yayın ahlakının gelişip kurumsallaştığı, sağlıklı işleyen hür ve bağımsız medya yapılanmasını demokrasinin teminatı olarak görmekteyiz”* (MHP: 47).

Basın özgürlüğünü ülkenin bölünmez bütünlüğü, kamu düzeni ve milli güvenlik gibi kriterler üzerinden ele alan MHP bu yönüyle diğer siyasi partilerden ayrılmaktadır. Basın hürriyetini demokrasinin bir gerekliliği olarak gören parti kamuoyu denetimine de sık sık vurgu yapmıştır. Bu nedenle basın özgürlüğüne dair anlatının olmasıyla birlikte söz konusu hürriyetin sınırlarına vurgu yapılan kısıtlı bir politikanın geliştirildiğini söylemek mümkündür.

4.13. Saadet Partisi

Milli görüş, sağ kimliğiyle öne çıkan SAADET Partisi programında basın özgürlüğü konusunda şunlara dikkat çekilmiştir:

Basın hem kamuoyu oluşturucu hem de oluşan kamuoyunun ifadesi olarak birbirini tamamlayan ve izleyen işlev üstlenmiştir. Basın hürriyeti özünde düşünce özgürlüğünden ayrı düşünülemez ve ikisinin bir arada değerlendirilmesi gerekmektedir. Doğru haber alma, doğruları ve gerçekleri bilme, doğru bilgiye ulaşma hakkı demokrasinin gereğidir. Bundan dolayı doğru bilgi ve haber alma hürriyetinin korunması sağlanacaktır. Basın özgürlüğü, kolektif bir özgürlük ve sosyal bir hak olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle özgür, bağımsız, çok sesli yazılı ve görsel basın ortamının oluşması sağlanacaktır. Yazılı ve görsel medya ile internet medyasının anayasamızın kural ve ilkelerine, insanlığın evrensel değerlerine, toplumumuzun geleneklerine, farklı kültürel, dini ve etnik duyarlılıklarına, bireysel hak ve özgürlüklere saygılı biçimde yayın yapmaları için gerekli itina gösterilecektir (SAADET: 37).

Ayrıca medyayı denetleyenlerin objektif olmalarının önemine, tekelleşme ve yerel basındaki problemlere ve bunların çözümlerine de dikkat çekilmiştir (SAADET: 37). Basın özgürlüğünün bütüncül bir çerçevede ele alan parti, anayasal kriterlere ve evrensel ölçütlere vurgu yapmıştır. Basının saygılı ve kurallara uygun hareket etmesinin önemine işaret ederek bilgi alma ve yayma hürriyetinin önemine dikkat çekmiştir. Bu yönüyle partinin programında basın özgürlüğüne ve basına ilişkin detaylı bir politika ortaya konulmuştur.

4.14. Türkiye İşçi Partisi

Sosyalist ve aşırı solun temsilcisi olan TİP'in parti programında basın özgürlüğü konusunda şu hususlara dikkat çekilmiştir: *“Cumhuriyetçilik, laiklik, kamuculuk ve özgürlük gibi ilerici değerlerin kazanılması için yürütülen mücadelelerin asli parçası olan TİP, demokratik ve sosyal yurttaşlık haklarının, örgütlenme, eylem, ifade ve basın özgürlüklerinin korunması ve geliştirilmesi için mücadele eder”* (TİP).

Basın özgürlüğünü genel bağlamda ele alan TİP diğer partilere göre oldukça sınırlı bir yaklaşım ortaya koymuş ve kapsamlı bir basın hürriyeti ve medya politikası geliştirmemiştir. Bu yönüyle TİP'in olumlu bir basın programının olmadığını söylemek mümkündür.

4.15. Yeniden Refah Partisi

Muhafazakâr, milli görüş ve sağ kimlikleriyle öne çıkan YRP'nin programında basın özgürlüğü konusunda şu hususlara dikkat çekilmiştir:

Milli, manevi ve ahlaki değerlere saygılı olmak ve şiddete teşvik içermemek şartıyla basın hürdür. Günümüzde en önemli iletişim araçlarının yazılı ve görsel medya olduğu bilinmektedir. Bu bakımdan yazılı ve görsel basının iktidarın ve siyasi partilerin tahakkümünde olmaması gerekmektedir. Yazılı ve görsel medyanın halkın haber alma özgürlüğünü kısıtlayan, gerçeğe bağdaşmayan algılar oluşturan kartelleşmenin ortadan kaldırılması için çaba gösterilecektir. Sosyal medya, terör, şiddet ve toplum genel ahlakına aykırı unsurları içermediği sürece erişimi yavaşlatılmayacak veya yasaklanmayacaktır (YRP).

Bunlara ilaveten medyadaki kutuplaşma sorununa, Türk dilinin medyada kullanımına, devletin medya kurumlarının özerkliğine, medya ve çocuk konusuna, RTÜK'ün özerkliğine, yerel basın sorununa, spor programlarında amatör yayınların teşvik edilmesine dair bilgilere yer verilmiştir (YRP).

Diğer siyasi partilerden daha kapsayıcı bir tutum ortaya koyan YRP manevi ve ahlaki değerlere sıklıkla vurgu yapmıştır. Basın özgürlüğünün önemini söz konusu fikirler üzerinden açıklayan parti sosyal medyanın engellenmesinin terör ve şiddet dışında kabul edilemez olduğuna dikkat çekmiştir. Dilin medyada kullanımının önemine, devlet kurumlarının özerkliğine, yerel basının sorunlarına değinen YRP geniş bir basın özgürlüğü ve medya politikası ortaya koyarak olumlu bir program geliştirmiştir.

5. Sonuç

Bu araştırmada Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 28. dönemdeki partilerin programları analiz edilmiştir. Basın özgürlüğü politikaları üzerinden irdelenen programlarda siyasi partilerin söz konusu konuya bakış açılarını saptamak hedeflenmiştir. Nitel araştırma yöntemi çerçevesinde tasarlanan araştırmada doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Çalışma kapsamında; AK Parti, CHP, DEVA, DP, DBP, DSP, EMEP, GELECEK Partisi, DEM Parti, HÜDAPAR, İYİ, MHP, SAADET, TİP, YRP incelenmiştir.

Söz konusu siyasi partilerin programları incelendiğinde AK Parti, CHP, DEVA, İYİ Parti, YRP, MHP, HÜDAPAR, GELECEK, SAADET'in diğer siyasi partilere göre basın özgürlüğüne daha geniş yer verdikleri ve soruna dair güncel politikalar ürettikleri saptanmıştır. TİP, DBP, DEM Parti, DP, EMEP, DSP'nin sınırlı bir politika ortaya koydukları ve basın özgürlüğüne yönelik güncel politikalar üretmedikleri tespit edilmiştir.

Siyasi partiler basın özgürlüğünün genel olarak evrensel değerlere uygun olması gerektiğine ve iktidar olduklarında söz konusu ölçüt üzerinden bir politika takip edeceklerine dikkat çekmiştir. Ayrıca basın özgürlüğüyle birlikte tekelleşme, medya ve siyaset ilişkisi, basın kartı, yerel basın, reklam ve ilan dağıtımı, RTÜK, TRT ve AA özerkliği, sosyal

haklar gibi konularda da önemli politikalar geliştirilmiş ve vaatlerde bulunulmuştur. Dünyada basın özgürlüğü sıralamasında gerilerde olan Türkiye için böyle politikaların geliştirilmesi ve halkla paylaşılması demokrasi adına umut vericidir. Ancak söz konusu vaatlerin ne denli uygulandığı ve uygulanacağı önemli ve ayrı bir tartışma konusudur.

Araştırmada elde edilen bir diğer önemli sonuç ise sol ve sosyalist partilerin basın özgürlüğü konusunda muhafazakâr ve sağ partilere göre sınırlı ve olumsuz bir program ortaya koymaları olmuştur. Parti felsefesi ve ideolojileri gereği sol partilerin özgürlük açısından daha geniş bir politika ortaya koyması beklense de Türkiye'deki güncel partilerde bu bağlamda negatif bir tutumun sergilendiği saptanmıştır. Öte yandan muhafazakâr ve sağ partilerde böyle bir temsilin olmasının demokrasi adına pozitif bir durum olarak değerlendirileceğini söylemek mümkündür.

Sonuç olarak TBMM'de yer alan partilerin Türkiye'nin en önemli sorunlarından birine yönelik tutumunun genel itibarıyla olumlu olduğunu söylemek güçtür. Her ne kadar nicel olarak basın özgürlüğüne yer veren partiler çoğunlukta olsa da birkaç siyasi parti dışında bütüncül bir basın özgürlüğü politikasının bulunmadığı görülmektedir. Söz konusu siyasi partilerin bu yönde bir politikası olmadığı için basındaki sorunların çeşitli ve köklü olması da doğal bir sonuç olarak görülebilir. Öte yandan siyasi partilerin programlarının güncel olmayışı da ayrı bir sorun olarak değerlendirilebilir. Basın alanında güncel gelişmelerden uzak politikaların yer aldığı metinlerin basının sorunlarına çözüm sunması zordur. Bu nedenle parti programlarının güncel gelişmeleri gözeterek düzenlenmesi ve politikaların çağa uygun bir şekilde geliştirilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- Acabey, M. B. (2013). Basın Özgürlüğü ve Bu Özgürlüğün Bir Sınırı Olarak Kişilik Hakkı. *Yaşar Üniversitesi Dergisi*, 8, 1-54.
- Açıkkol, N. E. (2023). *Türkiye’de 2014-2022 Yılları Arasında İfade ve Basın Özgürlüğünün Çoklu Durum Çalışmasıyla Karşılaştırmalı Analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Adalet ve Kalkınma Partisi (2024, Aralık). *AK Parti Programı*. Erişim Tarihi: 20.12.2024, <https://www.akparti.org.tr/media/0auje2sn/partiprogrami.pdf>
- Akkurt, A. (2014). *Basın Özgürlüğünün Kapsamı ve Sınırları*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Altınbaş, S. (2021). Siyasal Partilerin Ekonomi Politikaları Üzerinden Yeniden Okunması. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23, 107-131.
- Balun, B. (2022). CHP ve AK Parti Siyasi Programlarının Sosyal Politika Kapsamında Değerlendirilmesi. *Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 27-61.
- BBC Türkçe. (2024, 3 Mayıs). *Türkiye Dünya Basın Özgürlüğü Endeksi’nde 158’inci sıraya yükseldi*. Erişim Tarihi: 11.03.2025, <https://www.bbc.com/turkce/articles/c0v0r3rd2jgo>
- Bedir, E. (2013). Sosyal Politikanın Ulusal Araçları. A. İ. Oral & Y. Şişman (Ed.), *Sosyal Politika-I içinde* (ss. 88-115). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40.
- Corbin, J. & Strauss, A. (2008). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Thousand Oaks: Sage.
- Cumhuriyet Halk Partisi (2024, Aralık). *Cumhuriyet Halk Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 20.12.2024, <https://content.chp.org.tr/1d48b01630ef43d9b2edf45d55842cae.pdf>
- Demokrasi ve Atılım Partisi (2024, Aralık). *Demokrasi ve Atılım Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 23.12.2024, <https://devapartisi.org/temel-metinler/parti-programi>
- Demokrat Parti (2024, Aralık). *Demokrat Parti Programı*. Erişim Tarihi: 26. 12. 2024, <https://www.dp.org.tr/parti-programi>
- Demokratik Bölgeler Partisi (2024, Aralık). *Demokratik Bölgeler Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 23.12.2024, <https://dbp.org.tr/parti/tuzuk>
- Demokratik Sol Parti (2024, Aralık). *Demokratik Sol Parti Programı*. Erişim Tarihi: 30.12.2024: <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/server/api/core/bitstreams/98e9bf28-394b-4833-bce4-35a6f45144c8/content>

- Dönmezer, S. (1962). Yeni Anayasamızda Basın Hürriyeti. *Journal of Istanbul University Law Faculty*. 28. (3-4). 569-574.
- Dönmezer, S. (1976). *Basın ve Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Emek Partisi (2024, Aralık). *Emek Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 30.12.2024, <https://www.emep.org/emek-partisi-program-ve-tuzugu>
- Erkan, S. & Çoban, A. (2024). Türkiye’deki Siyasi Partilerin Programlarının “Milli”, “Millet”, “Milliyetçilik”, “Ulus”, “Ulusal”, “Ulusalıcı”, “Halk”, “Halkçılık” Kavramları Açısından İncelenmesi. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 12(36), 787-808.
- Evans, J. E. (1990). *Freedom of the Press*. Minneapolis: Lerner Publications Company.
- Gedik, Ö. (2008). *Türkiye’de Kitle İletişim Özgürlüğü*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Gelecek Partisi (2024, Aralık). *Gelecek Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 30.12.2024, https://gelecekkpartisi.org.tr/uploads/kurumsal/Gelecek_Partisi_Program.pdf
- Güzeldağ, S. (2023). Strazburg’dan Türkiye’ye: Basın Özgürlüğü. *Marmara Üniversitesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 29(2), 1146-1207.
- Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (2024, Aralık). *Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 21.12.2024, <https://www.hdp.org.tr/tr/parti-programi/8/>
- Hardy, K. (2015). National Security Reforms and Freedom of the Press. *Griffith Journal of Law & Human Dignity*. 3(1). 1-29.
- Hazar, Z. (2013). Basın Özgürlüğü ve Ulusal Güvenlik. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 17(2), 1525-1548.
- Hofmeister, W. & Grabow, K. (2011). *Political Parties. Functions and Organization in Democratic Societies*. Singapore: Konrad Adenauer Stiftung.
- Hür Dava Partisi (2024, Aralık). *Hür Dava Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 30.12.2024, <https://hudapar.org/yayin-detay/4cfk2bgfs5ssmy1r0qwq917m4c-PartiProgram%C4%B1-T%C3%9CRK%C3%87E>
- İYİ Parti (2024, Aralık). *İYİ Parti Programı*. Erişim Tarihi: 25.12.2024, <https://iyiparti.org.tr/storage/img/doc/iyi-parti-guncel-parti-program.pdf>
- Kahveci H. (2021). Siyasi Partilerin Eğitim Politikalarının Neoliberalizm Bağlamında İncelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 923-940.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Milliyetçi Hareket Partisi (2024, Aralık). *Milliyetçi Hareket Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 28.12.2024, https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/mhp_parti_programi_2009_opt.pdf

- Özdemir, E. & Atılğan, G. (2018). Siyasal Partiler. E. A. Aytekin & G. Atılğan (Ed.). *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler içinde* (ss. 239-251). İstanbul: Yordam Kitap.
- Özkorkut, N. Ü. (2002). Basın Özgürlüğü ve Osmanlı Devleti'ndeki Görünümü. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 51(3). 65-84.
- SAADETPartisi (2024, Aralık). *SAADETPartisi Programı*. Erişim Tarihi: 28.12.2024, <https://saadet.org.tr/upload/file/992649b84c8d390c3ba07fdb6c403965.pdf>
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç., Nas, E. (2021). Bir Araştırma Yöntemi Olarak Doküman Analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-256.
- Salihpaşaoğlu, Y. (2007). *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- SonDakika. (2025, 30 Ocak). *Basın Özgürlüğü Önergesi Reddedildi*. Erişim Tarihi: 11.03.2025, <https://www.sondakika.com/guncel/haber-basin-ozgurlugu-onergesi-reddedildi-18318831/>
- Türkiye İşçi Partisi (2024, Aralık). *Türkiye İşçi Partisi Programı*. Erişim Tarihi: 30.12.2024, <https://tip.org.tr/program/>
- Üzülmez, İ. (2003). Suçsuzluk Karinesi ve Basın Özgürlüğü. M. Y. Akın & O. Caner (Ed.). *Prof. Dr. Fahman Tekil'in anısına armağan içinde* (ss. 930-952). İstanbul: Beta Basım.
- Yayla, A. (2008). İfade Özgürlüğü Nedir ve Niçin Gereklidir? *Liberal Düşünce Dergisi*. 50, 159-176.
- TBMM Kütüphanesi. (2025, Ocak 1). *Parti Programları Listesi*. TBMM Kütüphanesi Açık Erişim Koleksiyonu. <https://acikerisim.tbmm.gov.tr>
- Yeniden Refah Partisi (2024, Aralık). *Yeniden Refah Partisi*. Erişim Tarihi: 29.12.2024, <https://yenidenrefahpartisi.org.tr/page/parti-programi/14>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yücel, K, E. (2022). *Basın Özgürlüğü Bağlamında Basın İş Sözleşmesinden Doğan Borçlar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zengin, B. & Koç, İ. (2022). Türkiye'deki Siyasi Partilerin Turizm Politikalarının İncelenmesi: Parti Programlarına Yönelik İçeriklerin Betimsel Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(4), 1068-1090.

